

Augustinus

Nejstarší Augustinův portrét (Řím, bazilika sv. Jana v Lateránu, 6. stol.)

Vyobrazení klíčové události Augustinova života, kdy slyší dětský hlas volající: *Tolle, lege* („Vezmi a čti!“)

Sv. [Ambrož křtí](#) sv. Augustina

Aurelius Augustinus (též sv. **Augustin** nebo **Augustin z Hippony**) ([354 Thagaste](#) [dnes [Souk-Ahras](#) v [Alžírsku](#)] – [430 Hippo Regius](#) [v dnešním [Tunisku](#)]) byl [biskup](#) a [učitel církve](#) v období pozdního [římského císařství](#); je též [svatým katolické církve](#), jehož svátek připadá na [28. srpna](#). Augustinus je jeden z nejvýznamnějších raně [křesťanských filozofů](#) a [teologů](#), představitel latinské [platónsky](#) orientované [patristiky](#).

Život

Díky Augustinovu spisu [Vyznání](#), jehož prvních deset knih je jakousi duchovní autobiografií, se nám věrně zachoval obraz Augustinova života. Augustin se narodil roku 354 v Thagastě v rodině pohanského římského úředníka a zbožné křesťanské matky. Po

studiích v Tagastě a Madaure se věnoval vyučování rétoriky; v mládí žil nevázaným životem, roku 372 se mu narodil nemanželský syn Adeodatus. Svou zkažeností velmi zarmucoval svou matku [sv. Moniku](#), která se neustále modlila za synovo obrácení. [Ciceronův](#) spis *Hortensius* jej vyprovokoval k zájmu o [filosofii](#): tehdy Augustin vstoupil do [manichejské](#) sekty a setrval v ní devět let. Od roku [383](#) vyučoval rétoriku v [Římě](#), od roku [384](#) v [Miláně](#). Po dlouhých vnitřních bojích se roku [387](#) nechal pokřtít milánským biskupem [sv. Ambrožem](#). Roku [389](#) se vrátil do Thagaste v severní Africe, roku [390](#) nebo [391](#) přijal z rukou biskupa [Valeria kněžské](#) svěcení a roku [393](#) se stal ve městě [Hippo Regius](#) biskupem. Svůj život věnoval práci na filosofických a theologických spisech a péči o svou církevní obec. Zemřel během nájezdu [Vandalů](#) roku [430](#).

Učení

V duchu novoplatónismu rozvíjel v dogmatických sporech s různými ideovými odpůrci své doby křesťanskou věrouku. Stejně jako [sv. Pavel](#) učil, že člověk je od přirozenosti neschopný konat dobré skutky (*nauka o dědičném hříchu*), že však určití jednotlivci jsou z milosti boží předurčení k věčnému spasení (*predestinace*).

V díle [O Boží obci](#) Augustinus podává křesťanskou interpretaci katastrofických událostí, které v jeho době postihly [římské impérium](#) a vytváří vlastní katolickou historii světa, jejímž obsahem je boj dvou entit – časné obce pozemské a věčné obce nebeské. Pozemská říše je nedokonalá, tvořená hřešícími bytostmi, její úlohou je být místem, kde se odehrává zápas o pravé určení člověka. Proto má křehký, dočasný osud a není třeba poutat se k ní srdcem. Skutečným místem, kde jsou lidé (křesťané a jejich předchůdci) občany, je říše nebeská. Existence státu pozemského je tedy nutným zlem, a stát tedy musí trvat, dokud všichni lidé nebudou přijati mezi spravedlivé. Církev má poslání dovést je k tomuto cíli. Pozemský stát v čele s křesťanskými císaři musí napomáhat církvi v tomto poslání, sloužit Kristově víře – a tak přispěje ke konečnému vítězství nebeské říše.

Augustinus považoval za příslušníky Boží obce i ty stojící mimo samotnou církev, což ospravedlňovalo možnost zachování některých hodnot [antické](#) kultury v křesťanském světě.

Sv. Augustin se ve svém učení také velmi věnoval otázce [trojjedinosti](#) Boha, k tomuto tématu je vázán jeden příběh z Augustinova života, kdy potkává na pláži malého chlapce, přelévajícího vodu z moře do jím postaveného jezírka. Sv. Augustin mu říká: „Dříve já přeliji moře do tohoto jezírka, nežli Ty pochopíš toto Boží tajemství.“

[Bůh](#) je podle Augustina nejvyšším Principem a zdrojem Světla, nejvyšším, absolutním a jednotným bytím (unum), Pravdou (verum), nejvyšším Dobrem (bonum) a největší krásou (pulchrum)

Svět byl stvořen z ničeho tvořivou boží podstatou. Boží mysl v sobě obsahuje podstatné tvary veškerých věcí (na způsob ideí), které se podle těchto vzorů ve světě utvářejí. Poznat svět je možné jen skrze onu absolutní Pravdu, ke které vede cesta poznáváním sebe samého, své vlastní duše.

Sv. Augustin bývá vyobrazován s hořícím srdcem, nebo s knihou.

Otázce hledání vlastní víry se poutavým autobiografickým způsobem věnuje ve svém spisu *Vyznání*.

Dílo

- *De doctrina christiana (O křesťanské vzdělanosti)* (397-426)
- *Confessiones (Vyznání)* (397-398)

- *De civitate Dei (O Boží obci)* (413-426)
- *De vera religione (O pravém náboženství)*
- *De libero arbitrio (O svobodné vůli)*
- *De Trinitate (O Trojici)* (400-416)

Augustin je též autorem mnoha dopisů (*Epistulae*).

Politologický přínos

Ve spisu [O Boží obci](#) Augustinus představuje teorii dvou [států](#) – odraz [světa idejí](#) a smyslové skutečnosti.

- **Boží stát** (latinsky: *civitas Dei*) pochází od [Ábela](#) a vede ke [Kristu](#) a jeho [církvi](#).

Citát: „Boží stát je jediným pravým, dokonalým a věčným státem. Je to obec, kterou založili dobří věřící. Tento neviditelný stát má svého pozemského představitele, své zákony a vládu, a tou je církev“.

- **Pozemský stát** (latinsky: *civitas terrena*) pochází od [Kaina](#) a vede k formě řecké a římské civilizace.

Oproti „Božímu státu“ tento „světý stát“ neorganizuje společnost na základě víry, ale na [lidské přirozenosti](#), je tedy vládou [zla](#) a [hříchu](#).

Takto vykreslil sv. Augustin stát jako nutné zlo, potřebné ke krocení zlého člověka.

Prameny a literatura

Primární literatura

- [Augustinovy sebrané spisy v latině \(a italštině\)](#)

Některá česká vydání Augustinových děl

- *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Krystal OP, 1948.
- *O Boží obci*, 2 sv. Praha: Vyšehrad, 1950.
- *Vyznání*, Praha: Kalich, 1992.
- *O lži a jiné úvahy*. Třebíč: Akcent, 2000.

Sekundární literatura

- FLOSS, Karel. *Čas, dějinnost a Aurelius Augustinus*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991.
- HOŠEK, František X. *Život a spisy sv. Aurelia Augustina, biskupa hipponského*. Brno: Dědictví sv. Cyrila a Metoděje, 1864.
- HRONEK, Josef. *Svatý Augustin*. Praha: G. Francl, 1930.
- HRUBAN, Jaroslav. *Estetika sv. Augustina: příspěvek ke psychologii a vývojovému významu myšlení křesťanského*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1920.
- KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*. Praha: Oikoymenth, 2006.
- KRANZ, Gisbert. *Augustin: život a působení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*. Praha: Orbis, 1967.
- MARROU, Henri. *Svatý Augustin*. Řím: Křesťanská akademie, 1979.
- PAPINI, Giovanni. *Svatý Augustin*. Praha: B. Rupp, 1947.

- SVOBODA, Karel. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.

Externí odkazy

- [Oficiální stránky řádu Augustiniánů v ČR](#)
- [O Augustinovi na Gnosis9.net](#)
- [O Augustinovi na Antika.avonet.cz](#)

SCHOLASTIKA

sv. Tomáš Akvinský
(?1225/1226 - 7.3.1274)

"Doctor angelicus"

Tomáš Akvinský, italský teolog a filozof, žák sv. Alberta Velikého (viz sv. Albert Veliký), jeden z nejvýznamnějších myslitelů historie, tvůrce nejrozsáhlejšího naukového systému středověku, přichází na svět v roce 1225 (podle některých pramenů v roce 1226) v Itálii na zámku Roccasecca u Aquina jako syn hraběte Landulfa z Aquina, příbuzného hohenstaufské císařské rodiny.

Jako pětiletý chlapec je Tomáš dán na vychování do benediktinského kláštera v Monte Cassino (tento klášter byl založený samotným sv. Benediktem), ještě jako chlapec pak Tomáš studuje na univerzitě v Neapoli svobodná umění.

V sedmnácti letech vstupuje Tomáš do dominikánského řádu, který jej pak v roce 1243 vyšle do Paříže, kde se má Tomáš dál duchovně vzdělávat - na cestě ale Tomáše zajmou vlastní bratři, kteří nesouhlasí s jeho přáním stát se duchovním, a odvezou ho na rodný zámek.

Tomáš je ale rozhodnut stát se duchovním - z Roccaseccy brzy uprchne a odchází do Paříže, kde se jeho učitelem stává Albert Veliký, kterého pak Tomáš bude jako autoritu ctít po celý svůj život.

Po tříletém studiu v Paříži odchází pak Tomáš se svým učitelem do Kolína nad Rýnem, kde pak pod jeho vedením studuje další čtyři roky - v roce 1252 se pak Tomáš vrací do Paříže, kde zahajuje svoji akademickou činnost: vyučuje teologii.

Poté pobývá Tomáš nějaký čas v rodné Itálii (mimo jiné je teologem papežského dvora v Orvietu), kde se setkává s dominikánem Vilémem z Moerbeke, jenž z řečtiny do latiny překládá řadu Aristotelových děl: s těmito překlady se pak Tomáš zevrubně seznamuje, přičemž do Aristotelova díla proniká mnohem hlouběji než jeho učitel Albert, opírající se při svém studiu Aristotela o překlady z arabštiny.

Vrchol Tomášovy vědecké dráhy pak přichází za jeho druhého pařížského pobytu v letech 1269-72 - Tomáš se stává nejoslavovanějším učitelem teologie, ke všem sporným teologickým otázkách je vyžadováno jeho mínění, mnohé spory pak řeší rozhodujícím způsobem.

Po svém druhém pařížském pobytu je Tomáš dominikánským řádem vyslán do Neapole, kde má založit řádovou univerzitu. Z Neapole jej pak papež povolá k účasti na lyonském koncilu (1274), během cesty ale Tomáš Akvinský v klášteře Fossa Nova, ležícím mezi Neapolí a Římem nedaleko Priverna umírá.

Literární dílo Tomáše Akvinského je dílem velice rozsáhlým - již jeho první souborné vydání z konce 16. století má sedmáct velkých svazků, francouzské vydání z konce století devatenáctého jich má pak již třicet čtyři.

Toto rozsáhlé dílo lze rozdělit do několika skupin:

1) Komentáře k Aristotelovi - sem patří celkem dvanáct děl, vysvětlujících Aristotelovy spisy. Od komentářů Alberta Velikého se komentáře Tomášovy přitom liší zejména v tom, že Tomáš důsledně odděluje Aristotelův text od vlastních poznámek a dodatků.

2) Menší filosofické spisy - z těchto spisů je významný především spis *"O jednotě intelektu proti averroistům"*, v němž Tomáš úspěšně polemizuje s duchovním hnutím averroistů (hlavním představitelem je Siger Brabantský), pro které je způsob, jak Aristotelovy spisy vyložil arabský učenec Averroes natolik určující, že jeho učení schvalují i tehdy, odporuje-li křesťanskému dogmatu - díky Tomášovi je nakonec averroistické učení církví zavrženo.

3) Souhrnné teologické výklady - do této skupiny patří Tomášova dvě nejdůležitější díla, a to *"Suma teologická"* (Tomáš ji píše v letech 1266-73 a sám ji za svého života nedokončí, to učiní po jeho smrti až jeden z jeho žáků) a komentář ke knihám sentencí Petra Lombardského.

4) Questiones - sem jsou řazeny literární zápisy teologických disputací (polemik), konaných na univerzitách.

5) Menší spisy ke křesťanské dogmatice.

6) Apologetická díla - sem patří Tomášova díla, sloužící k obraně křesťanské víry, nejvýznamnější je *"Suma proti pohanům"* (zvaná též *"Filosofická suma"*), sepsaná v letech 1259-64 a namířená především vůči Arabům. Dále se do této skupiny řadí díla *"O zdůvodnění víry proti Saracénům, Řekům a Arménům"* a *"Proti omylům Řeků"*.

7) Spisy o řádu a řádových pravidlech.

8) Exegetické spisy k výkladu Písma svatého.

Jen krátce k Tomášově filozofii - Tomáš Akvinský svým dílem dovršuje úsilí scholastické filozofie o racionální osvojení víry prostřednictvím Aristotelovy filozofie - filozofie, zkoumající svět, má víře sloužit, mezi věděním a vírou pak není žádný rozdíl - poznání víry se proto může rozvíjet v souvislosti s přirozeným poznáním (některé teologické pravdy přitom stojí nad rozumovým poznáním, např. učení o Trojici, stvoření, vykoupení, zmrtvýchvstání...).

Tomáš Akvinský umírá 7. března roku 1274, po jeho smrti se jeho učení stává oficiální filosofií dominikánského řádu, nicméně brzy některé části jeho učení zakázány (na pařížské univerzitě v roce 1277) a jeho stoupenci jsou pronásledováni.

Na počátku 14. století se pak Tomášovo učení (tomismus) začíná opět šířit po celé Evropě a v roce 1322 je Tomáš Akvinský papežem Janem XII. svatořečen. v roce 1879 je pak tomismus povýšen na oficiální filozofii katolické církve, v podobě novotomismu je pak určujícím myšlenkovým směrem v katolické církvi dodnes.

Tomáš Akvinský

Sv. Tomáš Akvinský Demidoffský oltář od [Carla Crivelliho](#)

[Sv. Tomáš Akvinský \(1225–7. března 1274\)](#), [latinsky](#) *Thomas Aquinas*, byl [katolický filosof](#) a [teolog scholastické](#) tradice. Jeho práce znamenala vrchol scholastiky, [katolická církev](#) ho považuje za svého největšího teologa a jednoho ze třiceti tří [učitelů církve](#). Za svatého byl prohlášen roku [1323](#).

Život

Tomáš pocházel ze starého italského šlechtického rodu, stal se členem [dominikánského řádu](#). Studia absolvoval jednak v [Neapoli](#) a [Kolině nad Rýnem](#), kde byl v kontaktu s významným dominikánským teologem [Albertem Velikým](#), a jednak na univerzitě v [Paříži](#), kde pak vyučoval teologii.

Tomášova filosofie vychází z teologické interpretace [Aristotelova](#) díla.

Významně ovlivněna byla též [neoplatonismem](#).

Důkazy existence Boha

Tomáš vymezil hranice mezi vírou a rozumem, pokusil se je vzájemně uvést do harmonie. Pravda je podle něj jen jedna, ale vedou k ní dvě cesty, cesta rozumu a cesta víry, tj. cesta zjevené pravdy, která je poznatelná lidským rozumem podobně jako pravdy přírody (tj. přirozeného světa). Stejně tak je možné obhájit rozumem existenci Boha. Tomáš formuloval celkem pět následujících důkazů, přičemž se inspiroval Aristotelovou metodikou, a také učením [Augustinovým](#):

- z pohybu (změny) lze usuzovat, že musí existovat prvotní impuls
- vše má svou příčinu, musí však existovat prvotní příčina
- věci existují nebo neexistují; to, že existují, způsobuje nějaká nutnost
- skutečnost je rozdělena dle stupňů dokonalosti, musí však existovat nejvyšší stupeň dokonalosti
- v uspořádání věcí je smysl, stejně jako ve směřování věcí, musí však existovat něco, co dané věci řídí

Přestože Tomášovo učení bylo zprvu římskokatolickou [církví](#) i pařížskou univerzitou odmítáno, [tomistická](#) filosofická škola, kterou Tomáš založil, se stala půlstoletí po Tomášově smrti na dlouhou dobu hlavním směrem křesťanské filosofie. Souběžně ovšem existovaly i směry další. Pokračování tomistické školy, [novotomistická](#) filosofie, byla roku [1879](#) papežskou encyklikou [Aeterni Patris](#) označena za oficiální filosofii církve.^[1] Novotomismus zaujímá významné postavení i v současné filosofii.

Sociálně-politická nauka, přínos k politologii

Zdrojem jeho sociálně-politické nauky byla [Bible](#), [Augustinus](#) a [Aristoteles](#).

Na základě Aristotela hájil feudální zřízení. Podle něj je svět založen na hierarchii forem, v čele této hierarchie stojí [Bůh](#). Na hierarchickém principu je organizována [společnost](#) – sféra [práva](#). Nejvýše je [božské právo](#), nadřazené [pozitivnímu právu](#) a světským [zákonům](#).

Na rozdíl od [sv. Augustina](#) nepovažoval [stát](#) za [zlo](#) a následek [prvotního hříchu](#). Výrazem [suverenity](#) státu jsou jeho vlastní [zákony](#).

Sv. Tomáš obhajoval [monarchii](#) jako formu státu.

Citát: „*Monarcha se stará o lid a reprezentuje ho.*“ – to je nejlepší záruka [míru](#), jednoty státu a [dobra](#), míní sv. Tomáš.

Hlavní díla

Tomáš Akvinský sepsal svá hlavní díla v letech [1260](#) - [1273](#). Jsou to zejména knihy:

- [Summa theologiae](#) - Suma theologická ([1266](#) - [1273](#), česky vyšla [1930](#) u dominikánů, dotisk [2004](#) tamtéž)
- Summa contra gentiles - Suma proti pohanům ([1259](#) - [1264](#))
- Quaestiones disputatae - Otázky diskutované
- Contra errores Graecorum - Proti řeckým bludům
- Druhé analytiky, Etika Nikomachova, Fyzika, Metafyzika, O duši, O vyjadřování (komentáře Aristotelových spisů, [1269](#) - [1273](#))

Odkazy

Poznámky

- ↑ KOLEKTIV. *Filosofický slovník*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. [ISBN 80-7182-064-4](#). str. 415.

Související články

- [Křesťanství](#)
- [Bůh](#)
- [Církev](#)
- [Teologie](#)
- [Platón](#)

Literatura

- R.Tóth, S.Krno, P.Kulašik: **Stručný politologický slovník**, UNIAPRESS, 1991. [ISBN 80-85313-18-9](#)

Externí odkazy

- http://www.cormier.cz/popularni_tomas.htm
- <http://krystal.op.cz/sth/>
- http://dent.ii.fmph.uniba.sk/~filit/fvt/tomas_akvinsky_-_zoznam_diel.html
- <http://www.newadvent.org/summa/1.htm>

svatý Albert Veliký
(?1193/1207-15.11.1280)

"Doctor universalis, největší německý scholastik"

sv. **Albert Veliký** (**Albertus Magnus**, **Albert von Bollstädt**), největší z německých scholastiků, myslitel, z jehož díla duchovně vychází Tomáš Akvinský (viz Tomáš Akvinský), přichází na svět jako Albert z Bollstädtu buď v roce 1193 nebo 1207 v Lauingen na řece Dunaji ve šlechtické rodině - celé dětství je pak vychováván na zámku svých rodičů.

Posléze studuje svatý Albert Veliký na univerzitě v Padově (od roku 1223) "svobodná umění, přírodovědu, medicínu a Aristotelovu filozofii (tehdy ještě neuznanou církví). Po studiu v Padově následuje Albertovo studium na univerzitě v Bologni, kde se důkladně věnuje teologii.

Již za studií **sv. Albert** vstupuje pod vlivem řádového generála, německého hraběte Jordana, do dominikánského řádu - po svých studiích je pak řádem vyslán do Kolína nad Rýnem, kde vyučuje na místní řádové teologické škole filozofii a teologii. Svým přístupem k výuce se přitom vyznamená natolik, že je poslán do Paříže (ta je v té době středem křesťanské učenosti), kde jsou jeho přednášky natolik oblíbené, že musí často přednášet pod širým nebem, protože žádná budova není s to pojmout všechny jeho posluchače.

V dalších letech působí Albert z Bollstädtu v Řezně, Freiburgu, Štrasburku a Hildesheimu - všude je přitom jeho úkolem organizace vědecké výuky na řádových (dominikánských) školách.

Posléze se Albert stává řádovým provinciálem a hájí řád před papežem v Itálii, v roce 1260 je jmenován biskupem v Řezně. Když je pak s úřadu na vlastní žádost uvolněn, tráví poslední dvě desetiletí svého života v Kolíně nad Rýnem, kde se v klášterní odloučenosti věnuje své vědecké a spisovatelské práci a kde v roce 1280, 15. listopadu, umírá.

Dílo Alberta z Bollstädtu je rozsáhlé (souborně je vydáno v Lyonu v roce 1651 v jedenadvaceti velkých svazcích) - jeho velkou část přitom tvoří komentáře k dílům Aristotelovým. Albert je prvním středověkým myslitelem, který svým současníkům odkrývá všechny části aristotelovské filozofie, včetně jejích arabských a židovských komentářů - jeho vlastní komentáře ale nejsou jen pouhým výkladem Aristotelových textů, Albert se tam, kde se domnívá, že Aristotelés chybí nebo se vyjadřuje nepřesně, pokouší jeho myšlenky doplnit myšlenkami vlastními i myšlenkami dalších filosofů a badatelů.

Velmi aktivním je **svatý Albert** i v oblasti přírodních věd - zvláště vyniká v botanice, zoologii a chemii, lidová víra mu pro jeho přírodovědné znalosti připisuje dokonce nadpřirozené schopnosti...

Během své badatelské práce nashromáždí a uspořádá Albert obrovské množství materiálu, který chce kriticky zhodnotit a zformovat v jednotný systém ve své "*Sumě teologické*" (*Summa theologiae*) - tu však on sám již nedokončí, to dokáže až jeho velký žák, tvůrce největšího naukového systému středověku, Tomáš Akvinský, jehož dílo je bez průkopnické Albertovy práce jen stěží myslitelné.

Na závěr ještě malá poznámka - od svých současníků získává Albert čestný přídomek Veliký (Magnus) a titul univerzálního učenice, tj. "doctor universalis".

Roku 1931, 16. prosince, je Albert Veliký papežem Piem I. svatořečen a zařazen mezi církevní učitele.

Bruno Giordano

Bruno Giordano, italský myslitel; tvůrce panteistické přírodní filozofie, již vyvrcholilo renesanční myšlení. Vzdělaný dominikán; opustil řád a prošel celou Evropou (1588 v rudolfinské Praze). Spory s církví vyvrcholily jeho upálením v Římě. – Filozoficky ovlivněn antikou, M. Kusánským a B. Telesiem; představitel renesančního hermetismu. Domyslnil a korigoval Koperníkův heliocentrismus (ani Slunce není absolutním středem vesmíru). Svět chápal jako nekonečnou a nezměrnou dynamickou jednotu; základem je „jedno“ jako nerozvinutá příčina všeho, která zároveň obsahuje možnost všeho; stavebními kameny jsou monády (*O příčině, principu a jednom*). V univerzu viděl nezměrnou nekonečnost s bezpočtem slunců, hvězd a světů, stále kolotajících; vesmír je plný života. Také v lidských dějinách spatřoval nekonečné vývojové možnosti a vyvodil z toho morální závěry; ostře napadal náboženskou nesnášenlivost. Autor komedie *Il candelaio* (Svíčkář). Ovlivnil četné myslitele, např. B. Spinozu, G. W. Leibnize, J. G. Herdera, J. W. Goetha. Po dlouhém mučení a věznění upálen v Římě.

Campanella Thomasso

Campanella Thomasso, italský sociální utopista a filozof; člen dominikánského řádu. Pokusil se smířit požadavky nové vědy s křesťanskými dogmaty. Proslul zejména svou koncepcí ideálního státu (*Sluneční stát*), inspirovanou Platónem a T. Morem, ale posunutou k radikalismu zejména v oblasti společenství majetku a žen.

Mistr Eckhart (1260-?1327)

"Největší mystik středověku"

Mistr Eckhart, největší osobnost mezi středověkými mystiky, myslitel, který velmi výrazně napomáhá uvolnění sil víry z racionalizované teologie a filozofie vrcholné scholastiky, přichází na svět jako Johannes Eckhart v rytířské rodině v Hochheimu u Gothy v Durynsku.

V mládí získává Johannes výtečné teologické a filosofické vzdělání v Kolíně nad Rýnem a Paříži, obzvláště přesně přitom ovládá scholastiku a Aristotela, někdy se uvádí, že jeho učitelem byl sám Albert Veliký (viz Albert Veliký), "doctor universalis".

Po studiích následuje Johannesova církevní kariéra - postupně dosahuje v dominikánském řádu, jehož je členem, těch nejvyšších postů: nejprve je převorem dominikánů v Erfurtu, pak postupně provinciálem řádu pro Sasko, generálním vikářem pro české kláštery, učitelem v Paříži, kazatelem ve Štrasburku, převorem ve Frankfurtu nad Mohanem a v posledním období svého života převorem v Kolíně nad Rýnem.

V místě jeho posledního působiště pak naplno propuká dlouhodobý, latentní spor mezi Eckhartem a církví - arcibiskup kolínský jej staví před duchovní soud a Mistr Eckhart musí v roce 1327, krátce před svojí smrtí (která přichází ve stejném roce), v kolínském dominikánském chrámu své učení odvolat. Jeho odvolání je ovšem jen velmi formální a obecné, Eckhart je formuluje takto: "...jestliže něco, co jsem napsal, řekl nebo kázal, obsahuje snad nějaký omyl ve víře, odvolávám to a chci, aby to bylo považováno za nikdy nevyřčené..."

Po Eckhartově smrti pak papež svojí bulou odsoudí celou řadu jeho tvrzení, shrnutých zejména ve dvou knihách, a to v knize *"Otázky o bytí"* (*Quaestiones de esse*) a knize *"Trojité dílo"* (*Opus tripartium*), jako kacířství.

Eckhartovu filozofii nelze z formálního hlediska srovnávat s velkými systémy scholastiky - nepodává propracovaný systém, v němž má vše své pevné místo, je spíše výrazem intenzivního náboženského prožitku, nestará se o jednotlivosti světa a přírody, nýbrž krouží výhradně kolem dvou věčných pólů mystiky - Boha a duše.

Eckhart ve svém pojetí Boha navazuje na Plótína (viz Plótinos) a na spisy domnělého Dionýsia Aeropagity - Bůh je tak absolutně dobrý, jediný, absolutní a nad světem, že o něm lidský jedinec nemůže vůbec nic vypátrat - cokoli by mu chtěl člověk připsat jako atribut, mu spíše nepřísluší než přísluší, teologie proto sestává především z negativních výpovědí. Eckhart svého Boha, který je zcela mimo tento svět, nazývá "božstvím" nebo "nezpřírodnělou (nestvořenou) přírodou" - toto "božství" je ale nutno odlišovat od "Boha"(neboli "zpřírodnělé, stvořené přírody").

Eckhartovo "božství", protože mu nelze v podstatě přisoudit ani atribut "bytí" (kvůli jeho neuchopitelnosti), je čímsi jako propastí nicoty a teprve, když se "prohlásí", když je "vysloveno Slovem", zjeví se a stane se z něj trojjediný Bůh křesťanství, "božství se rozestoupí v objekt a subjekt, přičemž subjektem je Bůh Otec a objektem (Slovem, v němž je "božství" prohlášeno) je Bůh syn - řečeno s Mistrem Eckhartem: "Věčné Slovo je Slovo Otce a je jeho jednorozený Syn, náš Pán Ježíš Kristus. V něm vyslovil všechna stvoření bez počátku a bez konce..." Pouto lásky, které spojuje Otce a Syna, je pak pro Eckharta Duchem svatým. Trojjediného Boha křesťanského chápe Eckhart jako první "emanaci", jako vyzáření původnějšího "božství", které stojí nad ním.

Druhou základní myšlenkou Eckhartovy filozofie je stará mystická nauka o jednotě Boha a lidské duše, která je vytvořena podle obrazu Boha - duše je přitom u Eckharta stejně jako Bůh trojjediná: sestává ze tří duševních sil, z poznání, z "hněvání se" a z chtění, jimž Eckhart přiřazuje při základní křesťanské ctnosti - víru, lásku a naději. Ale jako na trojjediným Bohem stojí "božství" i nad duší a jejími třemi silami stojí božská "...jiskerka, která je světlem božské rovnosti, které se po celý čas obrací k Bohu..."

Třetí základní myšlenkou, a nutným důsledkem myšlenek předchozích, Eckhartovy mystické filozofie je vystoupení ze sebe a splynutí s Bohem - podmínkou tohoto splynutí je zřeknutí se hříchu, který nás od Boha odděluje, dále dosažení klidu a vnitřního uvolnění a dospění k "oproštění", tj. k odloučení se od všech pozemských věcí a nakonec i od svého vlastního já a vzdání se vlastní vůle - jen tak jedinec vejde do vůle Boží.

Po tomto vejítí se podle Eckharta stává lidská duše rovnou Bohu a poznává přitom, že všechno kromě Boha je nejen bezcenné, nýbrž zcela nicotné, že všechno existuje jen potud, pokud je to v Bohu - v tomto stavu duše vystoupí nad prostor a čas a poznává, že bytost, která je základem všeho, není časová pomíjivost, nýbrž věčná, bezčasová přítomnost. Duše ale také poznává věčnou nutnost, která je základem všeho, protože "...z nutnosti musí Bůh dělat všechna svoje díla..."

Tato poznaná věčná nutnost také zakládá proces vykoupení, kterým duše vstupuje do Boha - nutnost opět nikoli jen pro člověka, nýbrž také pro Boha, protože "Bůh nás může postrádat právě tak málo, jako my jeho".

Eckhart, podobně jako celý křesťanský středověk, vidí spásu jedince v podstatě v poznání - rozdíl oproti např. scholastikům je ale v tom, že toto poznání je u Eckharta mystické a lze ho dosáhnout již v pozemském životě.

Eckhartovo dílo, plné jazykového mistrovství a duchovní a náboženské hloubky, jedno z nejvelkolepějších děl v dějinách křesťanského ducha, nicméně v teologických kruzích v průběhu staletí zapadlo - až moderní doba, a jedinec hledající cestu k sobě i k vyšším duchovním hodnotám, toto dílo znovu postupně objevuje.

Jan Amos Komenský (1592-1670) - latinsky Comenius

Český pedagog, teolog, filosof, sociální a náboženský myslitel a spisovatel. Kněz a od roku 1648 poslední biskup 'Jednoty bratrské'. Teoretik jazykového vzdělání, autor významných pedagogických prací. Po studiích na bratrské škole v Přerově, na akademii v Herbornu a na univerzitě v Heidelbergu byl od roku 1614 správcem bratrské školy a od roku 1616 duchovním v Přerově, v letech 1618-21 ve Fulneku. Od roku 1621 se ukrýval. V těžké politické situaci a po osobní tragédii (smrt ženy a dvou dětí při moru) sepsal své stěžejní sociálně-alegorické a kritické dílo. Jako uznávaný učenec se stal politickým mluvčím pobělohorské emigrace, snažil se dosáhnout intervence protestantských mocností ve prospěch české reformace. Navrhl vytvořit ekumenickou radu církví. Po uzavření vestfálského míru (1648) a po smrti druhé manželky jej sužoval pocit beznaděje. Po vynuceném odchodu z vlasti žil v letech 1628-41, 1648-50 a 1654-56 s rodinou v polském Lešně, 1641-42 v Anglii, 1642-46 ve Švédsku a v pruském, Švédy ovládaném Elbingu (aby reformoval švédské školství), 1650-54 (z podobných důvodů) v uherském Sárospatoku. Po vypálení Lešně (1656) pobýval v Amsterdamu. Komenský pod vlivem Descarta a Rotterdamského spojuje domácí reformační tradici s evropským náboženským i filosofickým myšlením (Jakob Böhme (1575-1624), Mikuláš Kusánský (1401-1464), Bacon, Campanella). Jeho

dílo je hluboce humanistickou odpovědí na problémy soudobé společnosti (sužované třicetiletou válkou), na národní tragédii i na osobní zkušenosti z exulantského života. Usiloval o sjednocení veškerého lidského vědění na jediném základě, tzv. "pansofii" (všemoudrosti), která by umožnila všeobecnou nápravu i v oblasti morálky. Nejvýznamnější filosofické dílo (v úplnosti nalezené v rukopise až v roce 1935) pojednává o "lidských věcech", o jejich narušení a o možnosti všeobecného osvícení. Na základě novoplatónské emanační teorie dělí svět na čtyři stupně (sestupně od světa možného až po upadlý svět hmotný), oproti tradičnímu pojetí však hmotným světem řada nekončí, ale stává se vzestupnou prostřednictvím světa lidské dovednosti, přes svět prostřednictvím světa lidské dovednosti, přes svět mravnosti až ke světu duchovnímu. Lidstvo má být sjednoceno na základě vědy všem přístupné (zdarma!) a společně a na základě víry. Pedagogické dílo řeší všeobecné i některé speciální pedagogické a didaktické otázky. Základním didaktickým požadavkem je přirozenost, tedy požadavek, aby se výchova vzdala násilných metod a respektovala přirozený rozvoj dítěte. Pokusil se o sjednocení veškerého lidského vědění na jednom základě. Vypracoval ucelený systém školské soustavy, mj. utvořil typologii vyjadřující přirozené rozdíly mezi dětmi, které je třeba respektovat. Své většinou latinsky psané teologické, vzdělávací a útěšné spisy věnoval církvi. Zemřel v Amsterdamu, pohřben však byl v Naardenu, kde se nyní nachází jeho muzeum a památník.

- Amphitheatrum universitatis rerum, 1624-27
- Anděl míru (Angelus pacis), 1667
- Brána jazyků otevřená/Dveře jazyků otevřené (Janua linguarum reserata), 1631
- Hlubina bezpečnosti (Centrum securitatis), 1633
- Informatorium školy mateřské, 1630
- Jak dovedně užívat knih, hlavního nástroje vzdělávání
- Kancionál
- Kšaft umírající matky Jednoty bratrské, 1650
- Labyrint světa a ráj srdce, 1623-31
- Listové do nebe (Briefe an den Himmel), 1616
- Moudrého Katona mravní poučování, 1662
- Nejdokonalejší metoda jazyků (Linguarum methodus novissima), 1649
- O poezii české (Über tschechische Poesie), 1620
- Plán vševědy, 1643
- Poklad českého jazyka (Linguae Bohemicae thesaurus)
- Svět v obrazech (Orbis sensualium pictus), 1658
- Škola hrou
- Škola na jevišti (Schola ludus), 1654
- Theatrum universitatis rerum: To jest Divadlo světa, 1616-18
- Truchlivý, 1622-24
- Velká didaktika (Didaktika Magna/Opera didactica omnia), 1638
- Všeobecná porada o nápravě věcí lidských (De rerum humanarum emendatione consultatio catholica), 1670

Ignác z Loyoly

Svatý Ignác z Loyoly, rodným jménem Íñigo López de Loyola (24. prosince, 1491? – 31. července 1556), byl duchovním otcem a spoluzakladatelem Tovaryšstva Ježíšova (jezuitů) a jeden z největších křesťanských mystiků. Vyvinul též metodu duchovních cvičení – exercicií, které mají sloužit k očistě ducha.

Mládí

Ignác z Loyoly se narodil na hradě Loyola poblíž města San Sebastian v Baskicku. Byl nejmladší z 13 dětí, ve věku 7 let mu zemřela matka. V mládí vedl rozmařilý život. V roce 1517 vstoupil do armády. 20. května 1521 utrpěl vážné zranění nohy (délou koulí) při obraně Pamplony před Francouzi a několik měsíců se léčil na otcově hradu. Během rehabilitace si krátil čas čtením knih o Ježíši Kristu a životopisů svatých. Tato četba na něj zapůsobila natolik, že se rozhodl oddat duchovnímu životu.

Příprava na duchovní kariéru

Během léčení u něj došlo k několika intenzivním duchovním prožitkům. Už v této době započal exerciciemi (duchovní cvičení) – sérií meditací, jejichž smyslem bylo očistit a pročistit mysl i ducha (exercicie – jak

popisuje Ignác, jsou zápisy z jeho vlastních duchovních zkušeností, které si myslel že můžou být hodnotné i jiným). Po něm je zdědil Řád jezuitů a v současné době je přebírají i další řády. Mnoho lidí argumentuje, že právě vedení exercicií významných církevních osobností bylo důležitým prostředkem, kterým řád získává a udržuje svůj vliv.

Ignác z Loyoly vykonal pouť do Svaté země po svém rozhodnutí změnit životní cestu – po svém zranění. Cestou ho potkalo několik svízelných situací (nedostatek peněz k přepravě lodí, povolení projít městem apod.). Je zapsáno v jeho životopisných dílech, že si nenechával ani dostatek a mnohdy a mnohde rozdával i svůj oděv žebrákům – stal se poutníkem s holí.

Navštívil několik klášterů, aby se inspiroval. Šlo zejména dominikánský klášter Montserrat a klášter Manresa, kde při delším pobytu rozvinul svůj asketismus.

V roce 1528 nastoupil na univerzitu v Paříži, kde 7 let studoval a zároveň šířil své ideje a poskytoval studentům exercicie. Postupně kolem sebe vytvořil skupinu 6 následovníků (Simon Rodriguez, František Xaverský, Petr Faber, Alfonso Salmeron, Jacob Laines a Nicholas Bobedilla).

Založení řádu jezuitů

15. srpna 1534 on a jeho šest společníků v Montmartre založili Societas Jesu – s úmyslem vést sociální a misionářskou činnost v Jeruzalémě, nebo bez otázek jít tam, kam je papež pošle. Nový řád představoval zvláštní a unikátní spojení mystiky a vojenské kázně, jedním z hlavních příkazů byl příkaz poslušnosti nadřízenému, přičemž celý řád měl být cele podřízen a plně ke službám papeži.

V roce 1537 navštívila skupina zakladatelů řádu Itálii, aby požádala papeže o schválení řádu. Papež Pavel III. tak učinil a dal jim svolení ke svěcení na kněze. 24. června je v Benátkách vysvětil biskup z Arbe. Jelikož válka mezi císařem, Benátkami, papežem a Osmanskou říší znemožňovala cestu do Svaté země, rozhodli se prozatím zahájit činnost v Itálii.

Generál řádu jezuitů

Význam Ignáce z Loyoly

Jako mystik proslul svou trinitární a christologickou mystikou. Filosofii začal studovat v Paříži. Jeho osoba byla známá i pro tzv. dar slz.

Nicolò Machiavelli (1469 – 1527)

Život a dílo

Vyrůstal v kruhu florentské humanistické inteligence. Zajímal se o politiku, o soudobý politický život. Plní množství důležitých politických a diplomatických úkolů florentské signorie, účastní se poselství, píše zápisky, úřední zprávy, úvahy, v nichž se dotýká důležitých otázek zahraniční i vnitřní politiky republiky. Byl vězněn, mučen a později

vypovězen na svůj venkovský statek pro podezření z účasti na protimedicejském spiknutí.

Byl to státník, dějepisec, básník a zároveň první vojenský autor novější doby.

Komedie Mandragora, Florentské letopisy. V Umění válečném zdůvodňuje a obhajuje myšlenku národní armády, již staví proti žoldnéřským vojskům přinášejícím Itálii zlobu.

Rozpravy o první desítce knih Tita Livia a Vladař (Kníže).

Politika a morálka

Morální ohledy jsou u M. vždy podřízeny politickým cílům. Politická činnost, tj. především vytváření a upevňování státu, má jediné skutečné kritérium hodnocení, obsažené v ní samé. Je jím užitek a úspěch, dosažení stanovených cílů.

Machiavelliho “vladař”, hrdina jeho politického traktátu, je rozumný politik, používající v praxi pravidla politického boje, která vedou k stanovenému cíli, k politickému úspěchu. Odmítá díla o ideálních státech a ideálních panovnících, ztělesňující představy o žádoucích poměrech ve státě, která byla v humanistické literatuře

značně rozšířena. Cílem Vladaře je poskytnout praktickému politikovi praktické rady, jak dosáhnout reálného výsledku. Vladař nemá porušovat mravní normy, má je však používat výlučně s ohledem na upevnění státu. Za zákon politické morálky prohlašuje M. pravidlo “účel světí prostředky”. Tento účel vidí v obecném dobru, které chápe jako vytvoření silného a jednotného národního státu.

Thomas More

Portrét sira Thomase Mora od [Hanse Holbeina mladšího](#), 1527, Frick Collection, New York

Sir Thomas More (též **Thomas Morus** či **Tomáš More**; [7. únor 1478](#) - [6. červenec 1535](#)) byl anglický právník, politik a spisovatel. V letech [1529-1532](#) zastával úřad [lorda kancléře](#) pod [Jindřichem VIII.](#), jehož byl blízkým spolupracovníkem a přítelem. Je považován ze nejlepšího [anglického právníka](#) a jednoho z největších vzdělavců své doby. V roce [1532](#), po Jindřichově roztržce s [katolickou církví](#), se s králem rozešel a rezignoval. Když později odmítl přísahat podle [zákona o následnictví](#), byl nejprve uvězněn a posléze popraven. [Katolická církev](#) jej ctí jako [svatého](#) a [mučedníka](#).

More, sir Thomas, anglický politik, filozof a sociální utopista. Tvůrce díla Utopie, v němž popisuje fiktivní ideální stát, jehož název se stal označením celého žánru. Za hlavní příčinu sociálního zla považoval existenci soukromého vlastnictví, které je proto v popsané ideální společnosti odstraněno. Od roku 1529 lord kancléř. V roce 1535 odmítl jako katolík přísahat věrnost králi jako hlavě anglikánské církve; obviněn z velezrady a popraven. Svatořečen.

Mládí a rodinný život

Thomas More byl synem soudce, navštěvoval latinskou školu a ve svých dvanácti letech se stal pážetem. Dva roky studoval na Oxfordské univerzitě latinu a řečtinu, poté studoval práva na Lincoln's Inn. Stal se úspěšným právníkem, roku [1504](#) pak členem [Parlamentu](#). Měl chuť stát se [mnichem](#), vyzkoušel si dokonce žít jako laik v londýnské [kartouze](#). V 26 letech se oženil s [Joanou Colt](#). Z tohoto svazku vzešly čtyři dcery a jeden syn. Po šesti letech šťastného manželství však manželka umírá. Po čase se More oženil podruhé, a to s [Alicí Middleton](#), manželství zůstalo bezdětné.

Raná politická kariéra

Od roku [1510](#) byl osm let jedním ze dvou [londýnských undersheriffů](#) čili zástupců šerifa. [Král Jindřich VIII.](#) si Mora všiml a vyslal jej na diplomatické mise. V roce [1517](#), v 39 letech, nastoupil plně do služeb krále, který ho brzy přijal za člena [Tajné rady](#). Roku [1521](#) se stal [rytířem](#). Byl rozhodným protivníkem [Martina Luthera](#) a pomohl Jindřichovi VIII. sepsat stať **Obrana sedmi svátostí**, za níž krále [papež](#) odměnil titulem *defensor fidei* (česky „obránce víry“). Tato kniha byla pak čtena po celé [Evropě](#).

Lord kancléř

[Kardinál Thomas Wolsey](#), [arcibiskup z Yorku](#), nesouhlasil s anulací manželství Jindřicha s [Kateřinou Aragonskou](#) a musel [1529](#) odstoupit ze své funkce [kancléře](#). More byl povolán na jeho místo. Ve věcech vypořádání se s [protestantismem](#) stál hluboce nábožensky založený More na straně krále, nicméně nepodpořil jej v prosazování [anulace](#) sňatku přes odpor [papeže Klementa VII.](#), které bylo v rozporu s [kanonickým právem](#).

Rezignace a rozchod s králem

Jindřich reagoval na odmítnutí svého požadavku tím, že se do čela anglické církve dosadil sám a odtrhl ji od [Říma](#), čímž založil [anglikánskou církev](#). Duchovenstvu bylo nařízeno podat slib a tím uznat světského panovníka hlavou církve. More nesouhlasil a [16. května 1532](#) odstoupil z úřadu kancléře (odůvodnil to zdravotními problémy, nicméně společnost i král to pochopili jako demonstraci nesouhlasu).

Roku [1534](#) odsouhlasil Parlament tzv. [Act of Succession](#) (Zákon o následnictví), který uznal [legitimitu](#) všech potomků Jindřicha a [Anne Boleyn](#) a mimoto odmítal jakoukoli cizí autoritu, ať již prince nebo potenta (tzn. i papeže). Když More odmítl proti svému svědomí složit přísahu podle tohoto zákona, byl zatčen a uvězněn v [Toweru](#). V procesu, který rozhodně nelze považovat za řádný ani podle tehdejšího anglického práva, byl odsouzen k smrti pro zradu a [6. července](#) na Tower Hill popraven. Jeho hlava byla vystavena celý měsíc na [London Bridge](#) a poté po úplatku Moreovy dcery Margaret Roper odstraněna.

Posmrtné pocty

Moreova poprava se setkala ve zbytku Evropy s takřka obecným nesouhlasem jak u [katolíků](#), tak u [protestantů](#). [Erasmus Rotterdamský](#) se vyjádřil k jeho odsouzení a popravě popravě větou, že *More byl čistší než padlý sníh*.

V roce [1886](#) byl [papežem Lvem XIII.](#) [blahořečen](#) a v roce [1935](#) [Piem XI.](#) [svatořečen](#). Je považován za [patrona politiků](#) a [právníků](#), katolická církev slaví jeho svátek [22. června](#), společně se svátkem jeho přítele a mučedníka v téže věci, biskupa [Fishera](#).

Dílo

[Seznam děl](#)

v databázi [Národní knihovny ČR](#), jejichž autorem nebo tématem je *Thomas More*

[Projekt Gutenberg](#) obsahuje plné texty děl autora:
[Thomas More](#)

- [Obrana sedmi svátostí](#) (spoluautor, hlavní zásluhy připsány [Jindřichu VIII.](#))
- [Utopie](#)
- několik historických prací (m. j. [Historie Richarda III.](#)).

O Thomasi Moreovi

Biografie

- [William Roper](#), „[The Life of Sir Thomas More](#)“ (napsáno Moreovým švagrem cca v roce [1555](#), poprvé vytisknuto v roce [1626](#))

- [Princezna de Craon](#), [Thomas Morus, Lord Chancelier du Royaume d'Angleterre au XVIe siècle](#) (první vydání ve [francouzštině](#) 1832/1833 - první vydání v [holandštině](#) 1839/1840)
- E.E. Reynolds, *The Trial of St Thomas More*, (1964)
- E.E. Reynolds, *Thomas More and Erasmus*, (1965)
- [Richard Marius](#), *Thomas More: A Biography* (1984)
- [Peter Ackroyd](#), *The Life of Thomas More* (1999)
- [John Foxe](#), [Foxe's Book of Martyrs](#)

Divadlo a film

- divadelní hra [Sir Thomas More](#), napsaná víc autory, jedním z nich mohl být i [William Shakespeare](#)^[1]
- [A Man for All Seasons](#) - hra [Roberta Bolta](#)
- [A Man for All Seasons \(film\)](#) - film [Freda Zinnemanna](#), v hlavní roli [Paul Scofield](#) jako More

Martin Luther

Martin Luther na obraze [Lucase Cranacha st.](#) z roku 1529

Martin Luther ([10. listopadu 1483](#), [Eisleben](#) – [18. února 1546](#), Eisleben) byl německý [teolog](#), kazatel a [reformátor](#), zakladatel [protestantismu](#), autor řady duchovních, politických, pedagogických spisů, církevních písní a překladů. Jeho nejvýznamnějším dílem je překlad [Bible](#) do [němčiny](#).

Život

Martin Luther se narodil [10. listopadu 1483](#) v Eislebenu jako jedno z devíti dětí horníka. Vyrůstal v chudých poměrech, spojených s tvrdou výchovou. Jeho otec se postupně vypracoval na úspěšného podnikatele, což mu umožnilo financovat studia svého syna.

V letech [1501–1505](#) Martin Luther studuje na univerzitě v [Erfurtu filozofii](#). Po získání titulu magistra se zapisuje na studia práv, krátce poté se však rozhoduje vstoupit do [augustiniánského](#) kláštera v Erfurtu. Ač je vzorný mnich, pobyt v klášteře v něm od začátku vyvolává pochybnosti o možnosti [spasení](#) z vlastní moci. V roce [1507](#) byl vysvěcen katolickým [knězem](#).

Po vysvěcení přechází v roce [1508](#) na univerzitu ve [Wittenbergu](#), kde s krátkými přestávkami – [1511](#) cestuje ve věci svého řádu do Říma – přednáší filozofii, později i teologii. V roce [1512](#) se stává dr. teologie a získává doživotní biblickou profesuru, a od roku [1513](#) začíná ve Wittenbergu kazatelskou činnost. V tomto období Luther překonává své pochybnosti a při studiu [Písma](#) dospívá k poznání, že Boží [milost](#) platí pro každého, kdo ji [vírou](#) přijme.

Zkušenosti s rozporem mezi svým svědomím, vycházejícím ze studia [Bible](#) a oficiálním učením tehdejší církve a její praxí vedou Luthera ve [Wittenbergu 31. října 1517](#) k uveřejnění 95 tezí, určených pro akademickou diskusi, které zejména kriticky reagovaly na praxi [odpuštění](#) (obecně rozšířená legenda o tom, že je přibil na vrata kostela není zcela potvrzená). (Papež [Lev X.](#) vydal v roce [1515 bulu](#) o prodeji odpuštění pro stavbu

svatopeterského chrámu v [Římě](#)). Teze, které se bez vědomí Luthera rychle rozšířily, vyvolaly kvůli tehdejší všeobecné nespokojenosti s církví velký ohlas. Oficiální místa zprvu reagují přes obviňování z [kacířství](#) ze strany [dominikánů](#) velmi zdrženlivě, Luther je totiž chráněncem saského [kurfiřta Bedřicha Moudrého](#). Místo aby šel do Říma, kam je předvolán, prosadí kurfiřt, aby Luthera vyslechl kardinál Kajetán v Augsburgu ([1518](#)). Ten Lutherovi hrozí klatbou. V roce [1519](#) se Luther účastní disputace s Eckem v [Lipsku](#), ve které popírá neomylnost papeže a koncilů. Řím v roce [1520](#) oficiálně vydává bulu s hrozbou klatby. Luther vydává reformační spisy, ve kterých své názory dále obhajuje. Když po jejich veřejném pálení reaguje Luther spálením papežské buly, nařídí Lev X. [1521](#) jeho exkomunikaci. Když své teze neodvolal ani na říšském sněmu ve Wormsu, vydává císař [Karel V.](#) proti Lutherovi *wormský edikt* (prohlášení kacířem, zákaz spisů). Bedřich Moudrý nechá Luthera bezprostředně unést do azylu na hrad [Wartburg](#), kde reformátor pobývá v letech [1521–1522](#). Zde překládá [Nový zákon](#).

Lutherovy myšlenky se mezitím lavinovitě šíří a vyvolávají v celé zemi bouřlivé přijetí. Od radikálních projevů příznivců nového učení se Luther od počátku ostře distancuje. [1522](#) se vrací do Wittenbergu, aby učinil přítrž [obrazoborectví](#). [1524](#) začíná Luther opět přednášet, vystupuje proti [Tomáši Müntzerovi](#), který svým kázáním podněcoval sedláky k nepokojům. Dne [13. června 1525](#) uzavírá Luther manželství s bývalou jeptiškou Kateřinou von Bora. [1528](#) se reformátor účastní vizitací na farnostech v saském kurfiřtství, při kterých se přesvědčí o jejich duchovně zaostalém stavu. [Marburské náboženské rozhovory 1529](#), na kterých diskutuje Luther mj. s [Zwinglim](#), s cílem vytvořit teologickou jednotu evangelické strany proti katolíkům, ztroskotají.

Se svým spolupracovníkem [Philippem Melancthonem](#) pokládá Martin Luther základy institucionalizované nové, [evangelické církve](#) (Melancthonovo [Augsburské vyznání](#) z roku [1530](#)). Překlad [Starého zákona](#) Luther dokončuje za spolupráce jiných wittenberských teologů v roce [1534](#). Ve zbývajícím období svého života se Luther věnuje podpoře nově vznikající instituce, řešení církevněpolitických a praktických teologických otázek a vydává v neposlední řadě řadu ostrých polemických spisů. Před svou smrtí trpí přepracováním. Umírá v Eislebenu dne [18. února 1546](#) ve věku nedožitých 63 let.

[\[editovat\]](#) Teologická pozice

Martin Luther

Luther zpočátku neusiloval o založení nové církve, ale o reformu stávající církve na základě těchto principů:

- [Sola scriptura](#): Autorita Písma je vyšší než autorita církve.
- [Sola fide](#): Člověka ospravedlňuje jeho víra, nikoliv dobré skutky.
- [Sola gratia](#): Boží milost je dar, není možné si ji nijak zasloužit nebo koupit.

Z nich vyplývají i negativní stanoviska k otázkám pelagianismu (skutkaření), sedmi svátostí, uctívání svatých a Marie, učení o očistci, neomylnosti církevních institucí, papežství atd.

Postoj k Židům

Lutherův postoj k [Židům](#) prošel určitým vývojem. Zpočátku je v jeho díle patrná jistá snaha o překonání středověkých stereotypů ve vztahu vůči Židům: Ve spise *Daß Jesus Christus ein geborener Jude war* (1523) vyzýval křesťany, aby Židy nepohrdali, protože „spása přišla z nich a nikoli z nás“. Později, když u Židů ztroskotaly jeho misijní snahy, upadl do tradiční nenávislné rétoriky vůči Židům, o čemž svědčí jeho pozdní spisy *Brief wider die Sabbather an einen guten Freund* (Dopis proti Sabatistům dobrému příteli) (1538), *Von den Jüden und ihren Lügen* (Od Židů a jejich lži) (1543) a *Vom Schem Hamphoras und vom Geschlechte Christi* (1544); v těchto pozdních spisech však již neargumentuje exegeticky z [Bible](#).

Dílo

Luther byl velmi plodný spisovatel, kritické vydání jeho spisů obsahuje více než 100 svazků. Následuje stručný výběr:

Překlady

- [Bible](#) – [Nový zákon](#) poprvé 1522, [Starý zákon](#) 1534. Lutherovo životní dílo, na jehož redakčních úpravách pracoval až do své smrti (Za Lutherova života vyšlo ve [Wittenbergu](#) 83 vydání a dále 253 přetisků). Lutherova Bible, přeložena z původních jazyků, se od reformace používá v liturgii evangelických církví v německy hovořících zemích. Poslední revize vyšla v roce 1984. K obrovskému rozšíření a popularitě Lutherovy Bible ve své době přispěl nejen [Gutenbergův](#) vynález [knihtisku](#), ale i srozumitelný styl překladu (Luther někdy hledal i několik dní vhodný výraz, aby byl čtenáři překlad srozumitelný, nepřekládal doslovně) a použitý jazyk, který měl oslovit lid v jižní (hovořící horní [němčinou](#)) i severní části Německa (hovořící [dolní němčinou](#)). Lutherova němčina, vycházející z jazyka míšeňského kancléřství a lidového jazyka, měla velký vliv na sjednocovací tendence němčiny a další vývoj spisovného jazyka.
- [Ezopovy Bajky](#) (1530)

Spisy

- *95 tezí* (1517)
- *Křesťanské šlechtě německého národa o zlepšení stavu křesťanstva* (1520)
- *Zvěst o babylónském zajetí církve* (1520)
- *O svobodě křesťanského člověka* (1520)
- *O světské vrchnosti* (1523)
- *Proti loupežným a vražedným hordám sedláků* (1525)
- *Malý katechismus* (1529)
- *Velký katechismus* (1529)
- *List o tlumočení* (1530)
- *Šmalkaldské články* (1537)
- *Proti Hanswurstovi* (1541)
- *Proti židům a jejich lžím* (1542)

- *Proti římskému papežství, založenému od ďábla* ([1545](#))
- *Vyobrazení papežství* ([1545](#))

Písně

- [Hrad přepevný jest Pán Bůh náš](#) (protestantská „hymna“)
- *Z hluboké nouze*
- *Všichni věříme v jednoho Boha*

Zajímavost

České slovo **lotr** je odvozeno od příjmení tohoto myslitele. V dobách rekatolizace byl totiž v českých zemích Luther prezentován jako arcikacíř a z jeho jména se tak stala nadávka.

Literatura

- *Lutherův Malý katechismus s výkladem*. Český Těšín 1995
- *Malý katechismus Dr. Martina Luthera*. Praha 2005
- M. Luther: *O dobrých skutcích*. Praha 1987
- M. Luther: *O světské vrchnosti*. Heršpice 1993
- M. Luther: *O mši a kněžském pomazání*. Praha 2006
- M. J. Albrecht: *Jsme žebráci. Martin Luther o umírání a smrti*. Praha

2007

- Erik H. Erikson: *Mladý muž Luther: studie psychoanalytická a historická*. Praha 1996
- F. Heer: *Evropské duchovní dějiny* kap. 13. Praha 2000
- [Text luthérova překladu Bible revidovaný roku 1984](#)
- [Projekt Wittenberg – Lutherovy texty v angličtině](#)
- [Katholický pohled na Luthera](#) (anglicky)
- [Luthérova města na internetu](#)
- [Martin Luther – Eine Bibliographie](#) (německy)

Thomas Hobbes

Thomas Hobbes ([1588–1679](#)) byl [anglický filosof](#) a [politolog](#), teoretik společnosti a práva, představitel mechanistického materialismu.

Narodil se v [Malmesbury](#). Vycházel z filosofických názorů [Francise Bacona](#). Teorii božského původu společnosti nahradil teorií „společenské smlouvy“. Stát je lidským vynálezem – Hobbes tvrdil, že člověk je nucen v zájmu přežití vytvářet stát, aby byl zachován mír ve společnosti. Nepřipouštěl však sociální svobody a [demokracii](#) jako takovou, podporoval neomezenou moc a [monarchii](#), v jejímž čele stojí jednovládcé, jemuž se všichni poddávají. Jakožto [racionalista](#) kategoricky odmítal existenci jakýchkoli nehmotných substancí. Zemřel v [Hardwicku](#).

Díla

- *Behemoth: The History Of The Causes Of The Civil Wars Of England*, 1668

- De Homine, 1656
 - Dialogue Between A Philosopher And A Student Of The Common Laws Of England, 1668
 - Elementa Philosophica De Cive, 1647
 - Elements Of Law Natural And Politics, 1889
 - Heresy, 1668
 - Historia Ecclesiastica, 1668
 - [Leviathan neboli O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského](#) (Leviathan Or The Matter, Form, And * Power Of A Commonwealth, Ecclesiastical And Civil), 1651
 - O občanu/Základy filosofie, státu a společnosti (De Cive/Philosophical Rudiments Concerning Government And Society), 1642
 - O tělese (De Corpore Politico), 1655
 - Of Liberty And Necessity, 1654
 - The Questions Concerning Liberty, Necessity, And Chance, 1656
 - Výbor z díla, 1988
-